

Boodschap van de Heilige Vader Franciscus

Zevende Werelddag van de Armen

33ste zondag door het jaar

“Keer geen enkele arme de rug toe” (Tobit 4, 7)

De *Werelddag van de Armen*, een vruchtbaar teken van de barmhartigheid van de Vader, wil voor de zevende keer het leven van onze gemeenschappen ondersteunen. Doordat deze dag meer een meer geworteld raakt in het pastorale leven van de Kerk, kunnen wij steeds meer de het hart van het evangelie ontdekken. Onze dagelijkse pogingen om de armen te verwelkomen zijn helaas niet voldoende. Een grote rivier van armoede stroomt door onze steden en wordt steeds groter tot het niveau van een overstroming. Die stroom lijkt ons mee te sleuren, zo groot zijn de noden van ons broeders en zusters die vragen om hulp, ondersteuning en solidariteit. Daarom ontmoeten wij elkaar, op de zondag die aan het feest van Christus Koning van het Heelal voorafgaat, rondom Zijn tafel om opnieuw van Hem de gave en de inzet te ontvangen om zelf de armoede te beleven en de armen te dienen.

“Keer geen enkele arme de rug toe” (Tobit 4, 7). Deze woorden helpen ons het wezen van ons getuigenis te begrijpen. Door stil te staan bij het boek Tobit, een weinig bekende tekst van het Oude Testament, maar tegelijk boeiend en rijk aan wijsheid, zal het ons mogelijk worden door te dringen tot de boodschap, die de gewijde schrijver wil overbrengen. Ons wordt een scene uit het leven van een gezin geschetst: een vader, Tobit, omarmt zijn zoon Tobias, die op het punt staat een lange reis te ondernemen. De oude Tobit vreest dat hij zijn zoon niet meer terug zal zien, en daarom laat hij hem zijn “geestelijk testament” na. Tobit is naar Ninive gedeporteerd en is nu blind, dus in dubbele zin arm. Tegelijk blijft hij altijd de zekerheid behouden die tot uitdrukking komt in de naam die hij draagt: “God is goed”. Deze man, die altijd op de Heer vertrouwd heeft, wil als een goede vader zijn zoon niet zozeer materiële rijkdom nalaten, maar het getuigenis van de juiste weg die in het leven gevolgd moet worden. Daarom zegt hij: “Wees steeds, mijn zoon, de Heer onze God indachtig en wacht je ervoor zijn geboden te overtreden. Beoefen heel je leven de gerechtigheid en bewandel niet de wegen van het onrecht” (4, 5).

2. Wij zien onmiddellijk dat de oude Tobit zijn zoon niet louter vraagt om aan God te denken of in gebed met Hem verbonden te zijn. Hij vraagt naar concrete daden, die bestaan uit het doen van goede werken en het leven in gerechtigheid. Deze

aansporing wordt nog nader verhelderd: “Geef aalmoezen van wat je bezit en als je aalmoezen geeft, doe het dan zonder bedenken (4, 7).

De woorden van deze oude wijze kunnen ons verbazen. Laten wij immers niet vergeten dat Tobit het zicht heeft verloren, juist nadat hij een daad van barmhartigheid heeft verricht. Zoals hij zelf vertelt, was zijn leven van jongs af aan gewijd aan werken van naastenliefde: “Ik heb veel aalmoezen gegeven aan mijn stam- en volksgenoten, die met mij naar Ninive in Assyrië getrokken waren. [...] Brood gaf ik aan de hongerigen en kleren aan de naakten; zag ik het lijk van een volksgenoot buiten de muren van Ninive liggen, dan begroef ik het”(1, 3.17).

Om deze daad van naastenliefde had de koning hem beroofd van al zijn goederen en hem volledig arm gemaakt. De Heer had hem echter nodig. Toen hij zijn baan weer had teruggekregen, was hij niet bang zijn levensstijl op te pakken. Laten wij naar zijn verhaal luisteren, dat ook vandaag nog tot ons spreekt: “Ter ere van mij werd op Pinksteren het wekenfeest, een feestmaal aangericht. Toen ik aan tafel ging en de vele gerechten zag, zei ik tot mijn zoon: ‘Ga eens kijken of je ergens een arme, godvrezende volksgenoot vindt. Breng hem dan mee; ik wacht op je’” (2, 1-2). Hoe veelbetekenend zou het zijn, als op de Werelddag van de Armen deze zorg van Tobit ook die van ons zou zijn! Iemand uitnodigen om de zondagse maaltijd samen te delen na de eucharistische maaltijd samen gedeeld te hebben. De gevierde Eucharistie zou zo werkelijk een teken van gemeenschap worden. Overigens, als wij rond het altaar van de Heer ons er bewust van zijn dat wij allen broeders en zusters zijn, hoe veel zichtbaarder zou deze broederschap dan worden door een feestmaal te delen met wie in nood zijn!

Tobias deed, zoals zijn vader hem gezegd had, maar hij keerde terug met de boodschap dat een arme was gedood en midden op het plein achtergelaten was. De oude Tobit stond zonder aarzelen van tafel op en ging die man begraven. Toen hij moe naar huis was teruggekeerd, viel hij op de binnenplaats in slaap; er viel vogeldrek op zijn ogen en hij werd blind (vgl. 2, 1-10). Ironie van het lot: je stelt een daad van naastenliefde en er overkomt je een ongeluk! Die gedachte komt bij ons op; maar het geloof leert ons dieper te kijken. De blindheid van Tobit zal zijn kracht worden om nog beter de vele vormen van armoede te herkennen waardoor hij werd omringd. En de Heer zal er te zijner tijd voor zorgen de oude vader het zicht terugkrijgt en de vreugde om zijn zoon Tobias weer te zien. Toen die dag kwam, “viel Tobit hem om de hals en zei onder tranen: ‘Gezegend zijt Gij, God, en gezegend uw heilige naam tot in eeuwigheid en gezegend al uw heilige engelen. Gij hebt me gekweld, maar Gij schenkt me weer genade, nu ik mijn zoon Tobias aanschouw” (11, 13-14).

3. Wij kunnen ons afvragen: waar haalt Tobit de moed en de innerlijke kracht vandaan die het hem mogelijk maken God te dienen te midden van een heidens volk en de naaste lief te hebben met gevaar voor zijn eigen leven? Wij horen een opmerkelijk verhaal: Tobit is een trouwe echtgenoot en een zorgzame vader; hij is ver van zijn land gedeporteerd en lijdt onterecht; hij wordt vervolgd door de koning en slecht behandeld door zijn de burens. Hoewel hij een heel goed mens is, wordt hij op de proef gesteld. Zoals de Heilige Schrift ons vaak leert, bespaart God degenen die het goede doen, de beproevingen niet. Hoe komt dat? Hij doet het niet om ons te vernederen, maar om ons geloof in Hem sterk te maken.

Op het ogenblik van de beproeving ontdekt Tobit zijn eigen armoede, die hem in staat stelt anderen die arm zijn te herkennen. Hij is trouw aan de Wet van God en neemt de geboden in acht, maar dat is voor hem niet genoeg. De daadwerkelijke aandacht voor de armen is voor hem mogelijk, omdat hij de armoede aan den lijve heeft ervaren. Daarom zijn de woorden die hij tot zijn zoon Tobias richt, zijn echte erfenis: "Keer geen enkele arme de rug toe" (4, 7).

Kortom, wanneer wij een arme ontmoeten, kunnen wij niet wegstaren, omdat wij onszelf zouden verhinderen om het aangezicht van de Heer Jezus te ontmoeten. En laten wij goed letten op de uitdrukking "geen enkele arme". Ieder is onze naaste. De huidskleur, de maatschappelijke positie, de herkomst is van geen belang. Als ik arm ben, kan ik herkennen wie werkelijk broeder of zuster is die mij nodig heeft. Wij zijn geroepen iedere arme en iedere soort armoede te ontmoeten en daarbij de onverschilligheid en het banale excuus los te laten waarmee wij ons wapenen voor een illusoir welzijn.

4. Wij leven in een tijd die weinig gevoelig is voor de noden van de arme. Terwijl de druk om een leven in overvloed te omarmen toeneemt, dreigt de stem van wie in armoede leeft, steeds minder te worden gehoord. Wij neigen ertoe alles te negeren wat niet past binnen de levensstijl van de jongste generatie, die het kwetsbaarst is ten opzichte van de culturele verandering die aan de gang is. Alles wat onaangenaam is en lijden veroorzaakt, wordt buiten beschouwing gelaten, terwijl fysieke kwaliteiten worden verheven, als waren zij het belangrijkste doel van ons bestaan. De virtuele werkelijkheid krijgt de overhand op het werkelijke leven en beide werelden worden steeds gemakkelijker met elkaar verward. De armen worden een filmclip die voor een ogenblik kunnen ontroeren, maar wanneer men hen lijfelijk op straat tegenkomt, dan zijn wij geïrriteerd en kijken de andere kant uit. De haast, de dagelijkse begeleidster van het leven, verhindert halt te houden, te hulp te komen en zich te bekommeren om de ander. De parabel van de barmhartige Samaritaan (vgl. Luc., 10, 25-37) is geen verhaal uit het verleden, zij daagt ieder van ons in het heden uit. Het is gemakkelijk om caritas aan anderen te delegeren maar persoonlijk betrokkenheid, vormt de roeping van iedere christen.

5. Laten wij de Heer danken, omdat er zoveel mannen en vrouwen zijn die met toewijding op de armen en de uitgesloten zijn betrokken; mensen van iedere leeftijd en maatschappelijke positie die de zorg voor armen in praktijk brengen en zich inzetten voor hen die zijn gemarginaliseerd en lijden. Het zijn geen supermensen, maar "buren", die wij iedere dag ontmoeten en die in stilte zich arm maken met de armen. Zij beperken zich er niet toe iets te geven: zij luisteren, voeren een dialoog, trachten moeilijke situaties en de oorzaken ervan te begrijpen. Zij letten niet alleen op de materiële en ook de geestelijke behoefte, op de integrale ondersteuning van de persoon. Het Rijk van God stelt zich tegenwoordig en wordt zichtbaar in deze edelmoedige dienst; het is werkelijk het zaad dat in de goede aarde is gevallen van het leven van deze mensen dat zijn vrucht draagt (vgl. Luc. 8, 4-15). De dankbaarheid ten opzichte van zoveel vrijwilligers vraagt erom te bidden dat hun getuigenis in toenemende mate vruchtbaar kan zijn.

6. Bij de 60ste verjaardag van de encycliek *Pacem in terris* is het dringend noodzakelijk de woorden van de heilige paus Johannes XXIII te hernemen, toen hij

schreef: “Ieder mens heeft recht op het bestaan, op fysieke integriteit, op onontbeerlijke en voldoende middelen voor een waardige levenswijze, vooral wat kleding, huisvesting, rust, medische zorg, maatschappelijke diensten betreft; en hij heeft derhalve recht op zekerheid in geval van ziekte, invaliditeit, verlies van een echtgenoot of echtgenote, ouderdom, werkeloosheid en ieder ander geval van het verlies van de bestaansmiddelen door omstandigheden waaraan hij niets kan doen” (nr. 6).

Hoeveel werk hebben wij nog te doen, willen deze woorden ook door middel van een serieuze inzet van politieke leiders en wetgevers werkelijkheid worden! Moge ondanks de beperkingen en soms het plichtsverzuim van de politiek bij het onderscheiden en het dienen van het gemeenschappelijk welzijn, de geest van solidariteit en subsidiariteit voortdurend groeien onder burgers die geloven in de waarde van de vrijwillige inzet voor de toewijding aan de armen. Zeker bestaat er een noodzaak om te stimuleren en druk uit te oefenen zodat de publieke instellingen hun taak goed uitoefenen; maar het heeft geen zin om passief te blijven wachten dat men alles “van boven” ontvangt. Zij die leven in armoede moeten ook worden betrokken en begeleid in een proces van verandering en verantwoordelijkheid.

7. Ter aanvulling moeten wij helaas nieuwe vormen van armoede vaststellen die komen bij die hiervoor al beschreven zijn. Ik denk in het bijzonder aan de volken die in oorlogsgebieden leven, vooral aan de kinderen die geen onbezorgdheden en waardige toekomst hebben. Niemand zal ooit aan deze situatie kunnen wennen; laten wij iedere poging blijven doen om de vrede te vestigen als gave van de verrezen Heer en vrucht van de inzet voor gerechtigheid en dialoog.

Noch kunnen wij de praktijk van speculatie in verschillende sectoren vergeten die heeft geleid tot een dramatische stijging van de prijzen, waardoor veel gezinnen zijn verarmd. Inkomsten zijn snel weer uitgegeven, leidend tot offers die een aanslag plegen op de waardigheid van iedere persoon. Als men in een gezin moet kiezen tussen voedsel om zich te voeden en medicijnen om zich te laten behandelen, dan moeten wij luisteren naar de stem van hen die in naam van de waardigheid van de menselijke persoon ons herinneren aan het recht op beide basisbehoeften.

Hoe kan men bovendien vergeten te wijzen op de ethische wanorde die de wereld van de arbeid kenmerkt? De onmenselijke behandeling die zoveel mannelijke en vrouwelijke werknemers moeten ondergaan: een onrechtvaardige beloning, de plaag van baanonzekerheid; de vele slachtoffers van ongelukken, vaak ten gevolge van een mentaliteit die de voorkeur geeft aan onmiddellijk gewin in plaats van de creatie van een veilige arbeidsplaats. De woorden van de heilige Johannes Paulus II komen weer voor de geest: “Het eerste fundament van de waarde van het werk is de mens zelf. [...] De mens is bestemd en geroepen voor het werk, maar vóór alles is het werk er “voor de mens”, en de mens niet “voor het werk” (encycl. *Laborem exercens*, 6).

8. Deze, op zich al dramatische, lijst wijst slechts gedeeltelijk op de situaties van armoede die deel uitmaken van ons dagelijks leven. Ik kan in het bijzonder niet een vorm van armoede negeren die iedere dag steeds duidelijker wordt en die de wereld van de jongeren raakt. Hoeveel gefrustreerde levens en zelfs zelfmoorden van jongeren, die teleurgesteld zijn door een cultuur die hen ertoe brengt zich “losers” en “mislukt” te voelen. Laten wij hen helpen te reageren ten opzichte van deze

rampzalige beïnvloeding en een weg vinden om uit te groeien tot zelfverzekerde en edelmoedige mannen en vrouwen.

Wanneer men het over de armen heeft, kan men gemakkelijk tot goedkope retoriek vervallen. Het is ook een verraderlijke verleiding om armoede te herleiden tot statistieken en cijfers. De armen zijn personen, zij hebben een gezicht, een geschiedenis, een hart en een ziel. Het zijn broeders en zusters met, zoals allen, hun gaven en gebreken en het is belangrijk met ieder van hen een persoonlijke relatie aan te gaan.

Het boek Tobit leert ons realistisch en praktisch te handelen met en voor de armen. Het is een kwestie van gerechtigheid die ons allen verplicht elkaar te zoeken en te ontmoeten om de noodzakelijke harmonie te bevorderen, opdat wij ook echt een gemeenschap zijn. Zorg voor de armen is meer dan een haastige gift. Het vraagt om de juiste intermenselijke verhoudingen te herstellen die door de armoede zijn aangetast. Zo leidt “de arme niet de rug toekeren” ertoe om de voordelen te genieten van barmhartigheid en naastenliefde die aan het christelijke leven zin en waarde geven.

9. Moge onze aandacht voor de armen altijd gekenmerkt worden door het realisme van het evangelie. Het samen delen moet bepaald worden de concrete noden van de ander en niet door mijzelf te bevrijden van overtollige goederen. Ook hier is onderscheiding nodig onder de leiding van de Heilige Geest om de ware behoeften van de broeders en zusters te herkennen en niet onze eigen hoop en aspiraties. Wat de armen zeker dringend nodig hebben, is onze menselijkheid, ons hart dat openstaat voor de liefde. Laten wij niet vergeten: “Wij zijn geroepen Christus in hen te ontdekken, hun onze stem te geven in hun aangelegenheden, maar ook hun vrienden te zijn, naar hen te luisteren, hen te begrijpen en de mysterieuze wijsheid aan te nemen die God ons door middel van hen wil meedelen” (*Evangelium vitae*, 198). Het geloof leert ons dat iedere arme een zoon of dochter van God is en dat in hem Christus aanwezig is: “Al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders hebt gij voor Mij gedaan” (Mat. 25, 40).

10. Dit jaar is het de 150ste verjaardag van de geboortedag van de heilige Teresia van het Kind Jezus. Op een bladzijde van haar *Geschiedenis van een ziel* schrijft ze als volgt: “Nu begrijp ik dat de volmaakte naastenliefde bestaat in het verdragen van de gebreken van anderen, zich absoluut niet verbazen over hun zwakheden, zich te laten stichten door ook de geringste daden van deugd die wij in praktijk zien brengen, maar ik heb vooral begrepen dat de naastenliefde niet opgesloten moet blijven in de diepte van het hart: ‘Niemand’, heeft Jezus gezegd, ‘steekt een lamp aan om ze onder de korenmaat te zetten, maar men plaatst ze op de standaard, zodat ze licht geeft voor *allen* die in huis zijn’, Het lijkt mij dat deze lamp de naastenliefde verbeeldt die niet alleen degenen die mij het dierbaarst zijn, maar *allen* die in huis zijn zonder iemand uit te zonderen verlicht, verheugt”. (ms. C, 12r^o: *Opere complete*, Rome 1997, 247.

In dit huis dat de wereld is, heeft iedereen het recht om het licht van de liefde te ervaren; niemand mag daarvan beroofd worden. Moge de standvastige liefde van de heilige Teresia op deze Wereldsdag onze harten inspireren, ons helpen “de arme niet

de rug toe te keren”, en de blik altijd gericht te houden op het menselijk en goddelijk gezicht van Jezus Christus, onze Heer.

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 13 juni 2023, Gedachtenis van de heilige Antonius van Padua, patroon van de armen.

FRANCISCUS

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers

Eindredactie: A. Kruse, MA

Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK